

Originalni naučni rad

Primljen: 28. 2. 2017.

Revidirana verzija: 29. 3. 2017.

Prihvaćen: 29. 3. 2017.

UDK: 343.95:343.541

343.238

doi: 10.5937/nabepo22-13316

ANALIZA KRIMINALNOG PONAŠANJA VIŠESTRUKIH IZVRŠILACA KRIVIČNOG DELA SILOVANJA

Valentina Baić

Oliver Lajić

Kriminalističko-policijska akademija, Beograd

Sažetak: Imajući u vidu činjenicu da je kriminalno ponašanje uslovljeno dejstvom kognitivnih i kognitivnih faktora, osnovna pretpostavka od koje se u istraživanju pošlo jeste da u individualnoj seriji silovatelji u određenim sekvencama izvršenja krivičnog dela pokazuju jasnu individualnu varijabilnost. U tom smislu, u radu je prikazana analiza tri individualne serije silovanja, koja je obuhvatila dve komponente odnosno manifestacije ponašanja: modus operandi i kriminalni „potpis“.

U radu su korišćeni podaci Odeljenja za suzbijanje krvnih i seksualnih delikata Uprave kriminalističke policije Policijske uprave za grad Beograd, koji su obuhvatali podatke za tri višestruka izvršioca krivičnog dela silovanja, od kojih je jedan izvršilac u vreme izvršenja prvog silovanja imalo 30 godina, drugi 24 godine, a treći 25 godina.

Rezultati analize pokazuju da su silovatelji u individualnoj seriji ponavljali određene obrasce ponašanja tokom faze pristupa, faze napada i seksualnog ophođenja. Međutim u pogledu operativnog značaja, mišljenja samo da se jedino podatak o seksualnom ophođenju silovatelja prema žrtvi može smatrati karakterističnim

obrascem ponašanja, iz najmanje nekoliko razloga. Prvo, veza između seksualnog ophođenja i fantazije je dvosmerna. Seksualna aktivnost silovatelja proizilazi iz njegove fantazije, budući da ona određuje njegovo ponašanje. Drugo, seksualna fantazija se „osnažuje“ jedino kroz način na koji se silovatelj ophodi prema žrtvi. I konačno, seksualno ponašanje je simbolično, a ne funkcionalno, pa je prema tome i jedinstveno.

Ključne reči: višestruki izvršioци krivičnog dela silovanja, individualna serija silovanja, obrazac ponašanja silovatelja, modus operandi, kriminalni potpis.

Uvod

Višestruko (serijsko) silovanje zasigurno je fenomen kome je do sada posvećeno vrlo malo pažnje, kako u anglosaksonskoj tako i domaćoj literaturi. Najznačajnija istraživanja na ovu temu bila su fokusirana na serijska silovanja učinilaca u celini. Prvo istraživanje sproveo je Federalni istražni biro i obuhvatalo je 41 ispitanika¹. Hazelvud i Varen² su proučavali policijske i zatvorske izveštaje, kao i izjave oštećenih osoba odnosno žrtava. Istraživači su ispitanicima postavljali razna pitanja počev od njihovih porodičnih odnosa, pa sve do pitanja koja su se odnosila na njihovo ponašanje nakon izvršenog krivičnog dela. Drugo istraživanje sproveo je Stevens³ i obuhvatalo je 62 ispitanika, koji su izdržavali kazne zatvora u najstrože čuvanim zatvorima u SAD.

Druga istraživanja su bila usmerena na konkretne aspekte ovog krivičnog dela. Proučavanjem uzajamne povezanosti obeležja krivičnog dela, specifičnih obeležja mesta izvršenja, kao i načina izvršenja u fizičkom ili prostornom okruženju, bavili su se ekološki psiholozi Brentingam i Brentingam⁴, Karter i Hil⁵. Izučavanjem prostornog ponašanja silovatelja bavili su se Kanter i Lar-

1 R. R. Hazelwood; A. W. Burgess, An introduction to the serial rapist: Research by the FBI, *FBI Law Enforcement Bulletin*, September 1987, str. 16–24.

2 R. R. Hazelwood; J. Warren, The serial rapist: His characteristics and victims (Part1), *FBI Law Enforcement Bulletin*, 1989, str. 10–17; R. R. Hazelwood; J. Warren, The criminal behavior of the serial rapist, *FBI Law Enforcement Bulletin*, 1990, str. 11–16; R. R. Hazelwood; J. I. Warren, The serial rapist, objavljeno u: *Practical aspects of rape investigation: A multidisciplinary approach*, CRC Press, New York, 2001, str. 435–461.

3 D. J. Stevens, *Inside the mind of the serial rapist*, San Jose, 2000; D. J. Stevens, *Inside the mind of sexual offenders: Predatory rapists, pedophiles and criminal profiles*, San Jose, 2001.

4 P. J. Brantingham; P. L. Brantingham, *Environmental Criminology*, Prospect Heights, 1981; P. J. Brantingham; P. L. Brantingham, *Environmental criminology*, Beverly Hills, 1991.

5 R. L. Carter; K. Q. Hill, Area-images and behavior: An alternative perspective for understanding crime, objavljeno u: *Crime: A spatial perspective*, New York, 1980.

kin⁶, Kanter, Kofi, Hantli i Misen⁷, Dejvis i Dejl⁸, Lebo⁹, Rodes i Konli¹⁰, Voren, Rebusin, Hazelvud, Kumings, Gibs i Trumbeta¹¹, Baić, Kolarević i Gojković¹². Pojedini istraživači kao što su Kočiš, Kuksi i Irvin¹³, bavili su se psihološkim profilisanjem izvršilaca krivičnog dela silovanja¹⁴.

Ograničeni broj empirijskih istraživanja o serijskim silovanjima ima značajne implikacije posebno u smislu identifikacije i prepoznavanja serijskih silovanja, koja su izvršena od strane istog izvršioca¹⁵. Ovo je svakako značajan problem koji ne ograničava samo identifikaciju serijskih silovanja, već na izvestan način usporava i samu kriminalističku istragu. Nedostatak naučnih saznanja, pri čemu akcenat stavljamo na praktične aspekte krivičnog dela silovanja, čini gotovo nemoguće identifikovati i izvršiti kategorizaciju ponašanja odnosno izražene varijable pojedinih prestupnika. Dalja istraživanja bi bila od izuzetnog značaja u prevazilaženju problema vezanih za istragu ovog krivičnog dela, jer bi potpomogla rad kriminalističke policije u pravcu realizacije istrage sa krajnjim ishodom rasvetljavanja izvršenih krivičnih dela i obezbeđivanja dokaza.

Iz navedenih razloga u istraživanju koje sledi nastojali smo ispitivanjem dve osnovne manifestacije ponašanja (modus operandi i kriminalni potpis)

6 D. Canter; P. Larkin, The environmental al range of serial rapists, *Journal of Enviromental Psychology*, br. 13/1993, str. 63–70.

7 D. Canter, et al., Predicting Serial Killers' Home Base Using a Decision Support System, *Journal of Quantitative Criminology*, vol. 16, br. 4/2000.

8 A. Davies; A. Dale, *Locating the stranger rapist*, London Home Office Police Department, Special Interest Series Paper 3, 1995.

9 J. LeBeau, Four case studies illustrating the spatial-temporal analysis of serial rapists, *Police Studies*, vol. 15, br. 3/1993, str. 124–145.

10 W. M. Rhodes; C. Conly, *Crime and Mobility: An Empirical Study*, objavljeno u: *Environmental Criminology*, Sage Publications, Beverley Hills, 1981, str. 167–188.

11 J. Warren, et al., Crime scene and distance correlates of serial rape, *Journal of Quantitative Criminology*, vol. 14, br. 1/1998, str. 119–143.

12 V. Baić; D. Kolarević, Značaj kognitivnih mapa u proučavanju prostornog ponašanja izvršilaca krivičnog dela silovanja, objavljeno u: *Tematski zbornik radova: Kriminalističko-forenzička obrada mesta krivičnih događaja*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2013, str. 59–71; V. Baić; D. Kolarević; V. Gojković, Prostorno-vremenska analiza kriminalnog ponašanja seksualnih prestupnika, objavljeno u: *Tematski zbornik radova: Kriminalističko-forenzička obrada mesta krivičnih događaja*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2015, str. 37–46.

13 R. N. Kocsis; R. W. Cooksey; H. J. Irwin, Psychological profiling of offender characteristics from crime behaviors in serial rape offences, *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, vol. 46, br. 2/2002, str. 144–169.

14 Prema: V. Baić; D. Kolarević, *Opus citatum*; V. Baić; D. Kolarević; V. Gojković, *Opus citatum*.

15 P. Santtila; J. Junkkila; N. K. Sandnabba, Behavioural linking of stranger rape, *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, br. 2/2005, str. 87–103; B. E. Turvey, *Behavior evidence: Understanding motive and developing suspects in unsolved serial rapes through behavioral profiling*, 1997, preuzeto 25. jula 2015, Forensic Solutions LLC, <http://www.corpus-delecti.com/rape.html>.

utvrditi da li u individualnoj seriji silovanja postoje karakteristični obrasci ponašanja. U okviru modusa operandi biće istraživani način pristupa žrtvi, način kontrole žrtve, način napada i seksualno ophođenje, odnosno vrsta obljube. Kriminalni potpis smo posmatrali u kontekstu toga da li je izvršilac išao dalje od aktivnosti koje su bile neophodne za izvršenje silovanja. Njegovo istraživanje je bilo značajno jer „potpis“ predstavlja ličnu oznaku silovatelja. Naime, i modus operandi i kriminalni potpis izvršioca su aspekti koji imaju veliki značaj u fazi kriminalističke istrage, posebno u kontekstu povezivanja više izvršenih krivičnih dela silovanja od strane jednog izvršioca¹⁶.

1. Metod

U radu su korišćeni podaci Odeljenja za suzbijanje krvnih i seksualnih delikata Uprave kriminalističke policije Policijske uprave za grad Beograd, koji su obuhvatali podatke za tri višestruka izvršioca krivičnog dela silovanja, protiv kojih su podnete krivične prijave. Radi preglednosti studije u tekstu koji sledi izvršioce smo označili slovima A, B i C i naveli neke podatke koji su značajni za studiju.

Izvršilac A je rođen 1979. godine. Kao maloletno lice izvršio je više krivičnih dela iz oblasti imovinskih delikata i jedno krivično delo silovanja. Kao punoletno lice izvršio još jedno krivično delo silovanja, dok je jedno delo silovanja ostalo u pokušaju. U novembru je na teritoriji Beograda izvršio seriju od četiri krivična dela silovanja, koja će biti analizirana u delu rada koji sledi.

Izvršilac B je rođen 1979. godine. U vreme izvršenja prvog silovanja imao je 24 godine, a lišen je slobode 2006. godine, kada je izvršio poslednje silovanje u seriji od ukupno osam silovanja. Ova serija će biti analizirana u delu rada koji sledi.

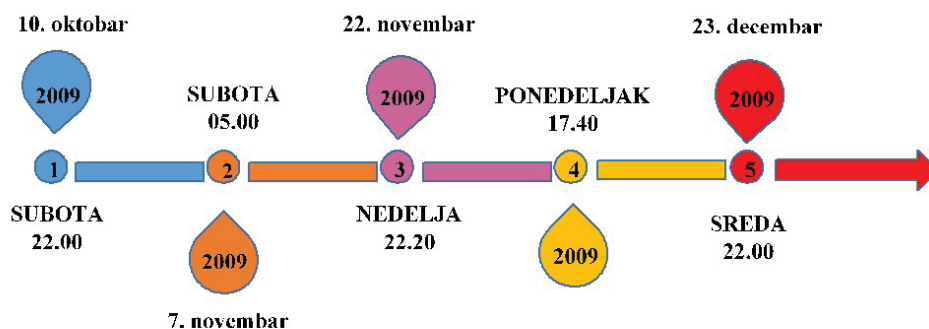
Izvršilac C je rođen 1988. godine. U periodu od 2008. godine do 2010. izvršio je seriju od četiri silovanja, koja će takođe biti analizirana u radu.

1.1. Analiza individualne serije silovanja – izvršilac A

Izvršilac A je tokom 2009. godine izvršio ukupno četiri krivična dela silovanja i jedan pokušaj silovanja. Prvu žrtvu je silovao u oktobru 2009. godine. Dve žrtve je silovao u novembru a poslednje dve u decembru 2009.

¹⁶ J. E. Douglas, *et al.*, *Crime classification manual: A standard system for investigating and classifying violent crimes*, San Francisco, 1992; L. E. Douglas; C. Munn, *Violent crime scene analysis: Modus operandi, signature, and staging*, *FBI Law Enforcement Bulletin*, February 1992, str. 1–11.

godine. U pogledu vremena izvršenja, izvršilac je tri krivična dela izvršio u večernjim časovima oko 22.00, jedno silovanje u ranim jutarnjim časovima oko 05.00 i jedno poslepodne oko 17.40 časova. Radi potpunijeg sagledavanja pitanja vremenskog ritma izvršenih silovanja, važno je napomenuti i podatak da su tri krivična dela izvršena tokom vikenda, dok je jedno krivično delo izvršeno na početku nedelje (ponedeljak), a jedno sredinom nedelje (sreda). Na slici 1 možemo videti vremensku liniju izvršenih krivičnih dela silovanja od strane izvršioca A.

Slika 1: Vremenska linija serije silovanja izvršene od strane izvršioca A

U pogledu načina pristupa žrtvi, izvršilac A je koristio tri pristupa. Prvi pristup uključuje obmanjivanje žrtve¹⁷, drugi pristup uključuje presretanje i treći podrazumeva iznenađan prilazak s leđa.

U pogledu načina kontrole žrtve, izvršilac A je u prvom incidentu koristio fizičku silu i čvrstim predmetom udario žrtvu u predelu glave. U drugom incidentu, izvršilac je koristio nož, koji je žrtvi jednom rukom prislonio na vrat, a drugom je obuhvatio oko vrata. U trećem, četvrtom i petom incidentu, izvršilac je prislonio nož na vrat žrtve. Tokom pristupa i faze napada, izvršilac je razgovarao sa žrtvom. U tabeli 1 prikazano je ophođenje izvršioca tokom faze pristupa, faze napada i seksualnog kontakta.

¹⁷ Obmanjivanje žrtve – izvršilac se lažno predstavlja ili daje neke lažne izgovore kako bi se približio žrtvi.

Tabela 1: *Ophođenje izvršioca A tokom faze pristupa žrtvi, faze napada i seksualnog kontakta*

	Faza pristupa	Faza napada	Seksualni kontakt
Žrtva 1	obmanjivanje	-	-
Žrtva 2	presretanje	konverzacija	agresivan
Žrtva 3	iznenadan prilazak s leđa	konverzacija	agresivna
Žrtva 4	iznenadan prilazak s leđa	konverzacija	agresivan
Žrtva 5	presretanje	konverzacija	agresivan

U pogledu seksualnog ophođenja, odnosno vrste obljube, izvršilac je tokom četiri dela tražio da ga žrtva oralno zadovolji. U jednom slučaju je pored oralnog zadovoljavanja, izvršio analnu penetraciju.

Tabela 2: *Elementi seksualnog ophođenja od strane izvršioca A tokom serije silovanja (n=5)*

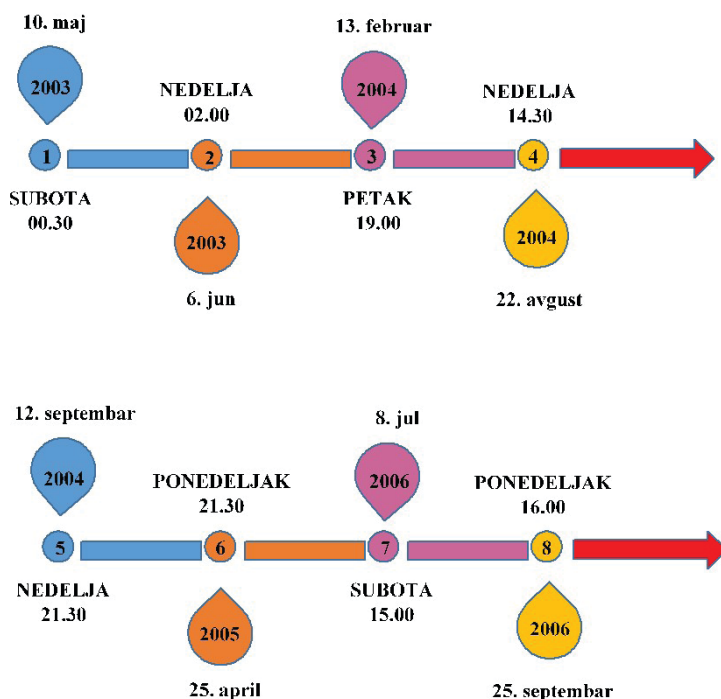
Vrsta obljube	žrtva 1	žrtva 2	žrtva 3	žrtva 4	žrtva 5
felacio	-	1	1	1	1
analna penetracija	-	-	-	1	-

Prvo krivično delo okvalifikovano je kao pokušaj silovanja. Tokom drugog i trećeg silovanja, izvršilac je uz pretnju nožem, prinudio žrtvu da ga jezikom poljubi u usta, a zatim i oralno zadovolji. Od žrtve je zahtevao da izvadi novac iz novčanika i da mu isti preda. Tokom četvrtog silovanja, izvršilac je uz pretnju nožem, prinudio žrtvu da zaveže maramu preko očiju, a zatim ga da oralno zadovolji. Nakon toga je nad žrtvom izvršio analnu penetraciju, uz upotrebu prezervativa. Iz novčanika koji je pripadao žrtvi, ponovo je uzeo novac. I konačno, tokom petog silovanja, izvršilac je uz pretnju nožem prinudio žrtvu da ga oralno zadovolji.

Tokom prvog silovanja izvršilac A je žrtvi uputio perverzne reči i prinudio je da ga poljubi u usta, što je zahtevao i tokom drugog silovanja. Tokom trećeg silovanja, izvršilac je ejakulirao žrtvi u usta i prinudio je da proguta semenu tečnost. Nakon izvršenog krivičnog dela, iz novčanika žrtve uzeo je fotografiju.

1.2. Analiza individualne serije silovanja – izvršilac B

Izvršilac B je u periodu od 2003. do 2006. godine izvršio osam krivičnih dela silovanja. Prvu žrtvu je silovao u maju 2003. godine, a drugu u junu iste godine. Tokom 2004. godine izvršio je tri silovanja. Prvo silovanje je izvršio u februaru, drugo u avgustu a treće u septembru. Šesto silovanje je izvršio u aprilu 2004. godine, dok je poslednja dva silovanja izvršio tokom 2006. godine. Sedmo silovanje je izvršio u junu, a osmo u septembru 2006. godine. U pogledu vremena izvršenja, izvršilac B je dva silovanja izvršio posle ponoći (00.30 i 02.00), dva krivična dela u večernjim časovima (oko 21.30), dok je preostala četiri krivična dela izvršio u poslepodnevnim časovima (14.30, 15.00, 16.00, 19.00). U pogledu sagledavanja vremenskog ritma izvršenih silovanja utvrđeno je da je pet silovanja izvršeno tokom vikenda, dva silovanja početkom sedmice, tačnije ponedeljkom i jedno na početku vikenda odnosno petkom. Na slici 2 možemo videti vremensku liniju izvršenih krivičnih dela silovanja od strane izvršioca B.

Slika 2: Vremenska linija serije silovanja izvršene od strane izvršioca B

U pogledu načina pristupa žrtvi, izvršilac B je koristio tri pristupa. Prvi pristup je uključivao iznenadan prilazak s leđa, drugi presretanje, a treći neovlašćeni ulazak u kuću žrtve koja je u to vreme spavala.

U pogledu načina kontrole žrtve, izvršilac B je u prvom delu prislonio nož na vrat žrtve, koristio fizičku silu i udario žrtvu u predelu glave. U drugom incidentu izvršilac je jednom rukom držao nož u ruci, a drugu stavio na usta žrtve. U trećem incidentu obema rukama je obuhvatio žrtvu oko vrata i pretio joj upotrebom noža. U četvrtom incidentu, izvršilac je jednom rukom stegao vrat žrtve, a drugom pretio upotrebom šrafčigera. U petom, šestom, sedmom i osmom incidentu, izvršilac je žrtvi prislonio nož u predelu vrata ili joj je pretio upotrebom noža. U tabeli 3 prikazano je ophođenje izvršioca tokom faze pristupa, faze napada i seksualnog kontakta.

Tabela 3: *Ophođenje izvršioca B tokom faze pristupa žrtvi, faze napada i seksualnog kontakta*

	Faza pristupa	Faza napada	Seksualni kontakt
Žrtva 1	iznenadan prilazak s leđa	-	agresivan
Žrtva 2	iznenadan prilazak s leđa	konverzacija	agresivan
Žrtva 3	iznenadan prilazak s leđa	konverzacija	agresivna
Žrtva 4	iznenadan prilazak s leđa	konverzacija	agresivan
Žrtva 5	iznenadan prilazak s leđa	konverzacija	agresivan
Žrtva 6	iznenadan prilazak s leđa	-	agresivan
Žrtva 7	presretanje	-	agresivan
Žrtva 8	neovlašćen ulazak u kuću žrtve	konverzacija	agresivan

U pogledu seksualnog ophođenja, izvršilac je tokom svih osam incidenata izvršio vaginalnu penetraciju. U šest od osam incidenata pored vaginalne penetracije od žrtava je tražio da ga oralno zadovolje, dok je tokom jednog

silovanja izvršio i kunilingus. U jednom incidentu je od žrtve tražio da rukom stimuliše njegov polni organ.

Tabela 4: *Elementi seksualnog ophođenja od strane izvršioca B tokom serije silovanja (n=8)*

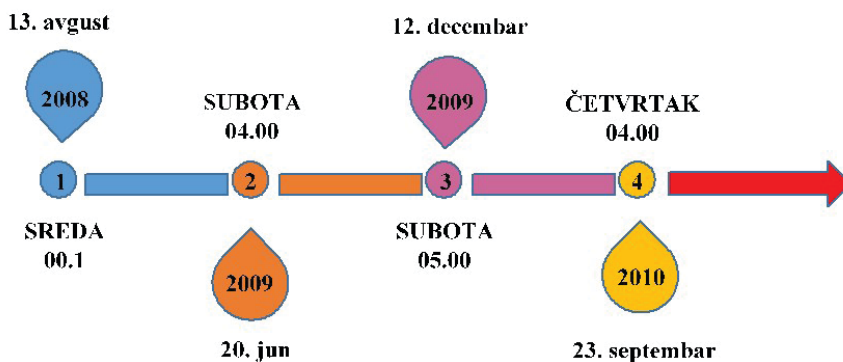
Vrsta obljube	žrtva 1	žrtva 2	žrtva 3	žrtva 4	žrtva 5	žrtva 6	žrtva 7	žrtva 8
vagi- nalna pene- tracija	1	1	1	1	1	1	1	1
felacio	-	1	1	1	1	1	-	1
kuni- lingus	-	-	1	-	-	-	-	-
seksu- alna stimu- lacija rukom	-	-	-	-	1	-	-	-

U pogledu načina izvršenja, izvršilac B je tokom prvog silovanja, uz pretnju upotrebe noža, žrtvu udario u predelu glave i prinudio je na obljubu. Tokom drugog silovanja, izvršilac je uz pretnju nožem, prinudio žrtvu da ga oralno zadovolji, a zatim je obljubio. Tokom trećeg silovanja, izvršilac je uz pretnju nožem najpre izvršio kunilingus, a zatim žrtvu prinudio da ga oralno zadovolji, nakon čega je obljubio. Tokom četvrtog silovanja, izvršilac je odvuкао žrtvu u obližnje rastinje, oborio je na zemlju i prinudio da ga oralno zadovolji, nakon čega je obljubio. Tokom petog silovanja, izvršilac je odvuкао žrtvu u obližnje rastinje, oborio je na zemlju i prinudio da rukom stimuliše njegov polni organ. Nakon toga je žrtvu prinudio da ga oralno zadovolji, posle čega je obljubio. Tokom šestog silovanja izvršilac je odvuкао žrtvu u obližnje rastinje, oborio je na zemlju i nad njom izvršio obljubu. Nakon toga je žrtvu uhvatio za kosu i prinudio je da ga oralno zadovolji. Tokom sedmog silovanja, izvršilac je žrtvu oborio na zemlju i nad njom izvršio obljubu. Tokom osmog silovanja, izvršilac je ušao u kuću žrtve koja je spavala, prisilio je da ga oralno zadovolji, a zatim obljubio uz upotrebu prezervativa.

Tokom svih izvršenih silovanja izvršilac B je od žrtava zahtevao da sa sebe skinu svu odeću. Tokom jednog incidenta žrtvi je vezao ruke selotejpom.

1.3. Analiza individualne serije silovanja – izvršilac C

Izvršilac C je u periodu od 2008. do 2010. godine izvršio četiri krivična dela silovanja. Prvu žrtvu je silovao u avgustu 2008. godine, drugu u junu 2009. godine, treću u decembru 2009. godine, a četvrtu u septembru 2010. godine. U pogledu vremena izvršenja, izvršilac je jedno silovanje izvršio posle ponoći, a preostala tri u ranim jutarnjim časovima. Dva silovanja su izvršena tokom vikenda, jedno sredinom nedelje (sreda), a jedno u četvrtak. Na slici 3 možemo videti vremensku liniju izvršenih krivičnih dela silovanja od strane izvršioca C.

Slika 3: Vremenska linija serije silovanja izvršene od strane izvršioca C

U pogledu načina pristupa žrtvi, izvršilac C je koristio dva pristupa. Prvi pristup uključuje iznenadan prilazak s leđa, dok drugi pristup uključuje pre-sretanje.

U pogledu načina kontrole žrtve, izvršilac C je u sva četiri incidenta koristio isključivo fizičku silu i tokom faze napada razgovarao sa žrtvama. U tabeli 5 prikazano je ophođenje izvršioca tokom faze pristupa, faze napada i seksualnog kontakta.

Tabela 5: Ophođenje izvršioca C tokom faze pristupa žrtvi, faze napada i seksualnog kontakta

	Faza pristupa	Faza napada	Seksualni kontakt
Žrtva 1	iznenadan prilazak s leđa	konverzacija	agresivan

Žrtva 2	presretanje	konverzacija	agresivan
Žrtva 3	presretanje	konverzacija	agresivna
Žrtva 4	iznenadan prilazak s leđa	konverzacija	agresivan

U pogledu seksualnog ophođenja, izvršilac je tokom tri incidenta izvršio analnu penetraciju. U jednom incidentu je pored analne izvršio i vaginalnu penetraciju, dok je u dva incidenta pored analne i vaginalne penetracije od žrtve tražio da ga oralno zadovolji.

Tabela 6: *Elementi seksualnog ophođenja od strane izvršioca C tokom serije silovanja (n = 4)*

Vrsta obljube	žrtva 1	žrtva 2	žrtva 3	žrtva 4
analna penetracija	1	1	1	-
vaginalna penetracija	-	-	1	1
felacio	-	-	1	1

U pogledu načina izvršenja, izvršilac C je tokom izvršenja sva četiri silovanja koristio isključivo fizičku snagu i na taj način savladavao žrtve. Tokom prvog silovanja od žrtve je tražio da podigne ruke iznad glave, nakon čega je izvršio analnu penetraciju. Tokom drugog silovanja, izvršilac je jednu ruku stavio na usta žrtve kako bi je učutkao i tom prilikom zapretio da će je ubiti ako pruži otpor, nakon čega je izvršio analnu penetraciju. Tokom trećeg silovanja, izvršilac je rukom udario žrtvu u predelu glave, zatim tražio da ga oralno zadovolji, nakon čega je izvršio analnu i vaginalnu penetraciju. Nakon izvršenog silovanja od žrtve je oduzeo sat, prsten i novac. Tokom četvrtog silovanja, izvršilac je stavio ruku na usta žrtve kako bi je učutkao, od iste zahtevao da ga oralno zadovolji, nakon čega je izvršio vaginalnu penetraciju. Nakon izvršenog silovanja od žrtve je uzeo mobilni telefon.

Diskusija i zaključak

U radu je prikazana analiza tri individualne serije silovanja u cilju identifikacije istaknutih karakteristika ponašanja sa aspekta modusa operandi i kriminalnog potpisa. Do danas je objavljen mali broj ne samo studija koje se

bave bihevioralnim profilisanjem već i studija koje su fokusirane na učinioce serijskih silovanja u celini¹⁸.

Seksualno ponašanje je fenomen koji sa sobom nosi mnogo mitova i zabuda¹⁹. Mitovi o silovanju i dalje postoje, jer nude prihvatljive odgovore na veoma kompleksan fenomen, pri čemu svode kompleksno ponašanje na vrlo jednostavnu i jedinstvenu motivaciju izvršioca²⁰. Izvršioци krivičnog dela silovanja, pa i drugih seksualnih delikata, doživljavaju se kao homogena grupa mentalno poremećenih nasilnika, čije ponašanje je krajnje nepredvidivo. Istraživanja²¹ pokazuju da ne postoji jedinstven profil silovatelja, odnosno da su razlike očigledne, što ukazuje na jasnu individualnu varijabilnost. Dakle, krivično delo silovanja varira u pogledu učestalosti, vrste seksualnih aktivnosti, karakteristika izvršioca i žrtve²².

Pitanje kako se silovatelji ponašaju tokom izvršenja krivičnog dela, zahteva između ostalog ispitivanje modusa operandi, seksualne fantazije i tzv. kriminalnog potpisa. Imajući u vidu da u radu nisu korišćeni podaci iz drugih izvora, već iz krivičnih prijava, u istraživanju nismo obuhvatili seksualnu fantaziju. Prema mišljenju Hazelvuda i Vorena²³, seksualna fantazija je zbog svoje jedinstvenosti jedan od najbitnijih izvora informacija o silovatelju. Ovo ponašanje se ogleda u aspektima koji su nepotrebni za samo izvođenje silovanja, ali su neophodni za izražavanje motivacije ili cilja samog napada. Iz navedenog razloga u jednom od budućih istraživanja bilo bi neophodno istraživati i ovu komponentu, što bi podrazumevalo vođenje intervjua sa izvršiocom krivičnog dela silovanja.

Zbirna analiza individualne serije silovanja izvršene od strane izvršioca A

Serija silovanja izvršioca A sastoji se od jednog pokušaja silovanja i četiri izvršena krivična dela silovanja. U pogledu vremenskog ritma možemo konstatovati da su silovanja izvršena u kratkom periodu od oktobra do decembra meseca 2009. godine, dakle u zimskom periodu, u večernjim, ranim jutarnjim i poslepodnevnim časovima. Imajući u vidu da je bio u pitanju

18 R. R. Hazelwood; A. W. Burges, 1987, *Opus citatum*; D. J. Stevens, *Inside the mind of the serial rapist*, *Opus citatum*; D. J. Stevens, *Inside the mind of sexual offenders: Predatory rapists, pedophiles and criminal profiles*, *Opus citatum*.

19 C. R. Bartol, *Criminal behavior: A psychosocial approach*, Upper Saddle River, 2002.

20 A. N. Groth; H. J. Birnbaum, *Men who rape: The psychology of the offender*, New York, 1979.

21 C. R. Bartol; A. M. Bartol, *Criminal behavior: A psychosocial approach*, Upper Saddle River, 2005.

22 *Ibidem*.

23 R. R. Hazelwood; J. Warren, *The serial rapist*, *Opus citatum*.

zimski period, evidentno je da je da su sva četiri silovanja izvršena noću. Prvi, drugi i treći incident desili su se tokom vikenda, četvrti početkom nedelje, a peti sredinom nedelje. Ovi podaci pokazuju da u pogledu vremenske raspoređenosti, odnosno ritmova javljanja, ne postoji nikakva pravilnost.

Tokom pristupa žrtvi, izvršilac je koristio tri načina: obmanjivanje, presretanje i iznenađan prilazak s leđa. Prilikom prvog incidenta izvršilac je obmanjivao žrtvu, dok je u drugom i petom slučaju koristio presretanje, a u trećem i četvrtom iznenađan prilazak s leđa. Navedeni podaci pokazuju da u pogledu načina pristupa žrtvi ne postoji nikakav karakterističan obrazac ponašanja.

Tokom faze napada izvršilac je razgovarao sa žrtvom i pretio upotrebom noža. Ovi podaci ukazuju na pojavu tzv. instrumentalne agresije, jer je namera izvršioca bila da „dobije“ ono što je poželjno iz krivičnog dela (seksualna saglasnost)²⁴.

U pogledu vrste obljube izvršilac A je u svim silovanjima (izuzev prvog silovanja, jer se radi o pokušaju silovanja), od žrtve tražio da ga oralno zadovolji, dok je samo tokom četvrtog silovanja sa žrtvom i analno opštio uz upotrebu prezervativa. Od žrtava zahtevao i da se s njim ljube. Ovi podaci upućuju na zaključak da je izvršilac A preferirao oralno zadovoljavanje i ljubljenje sa žrtvama.

U pogledu kriminalnog potpisa, izvršilac A je u jednom incidentu iz novčanika žrtve uzeo fotografiju, što se može označiti kao uzimanje „trofeja“ u cilju evociranja sećanja na seksualni kontakt sa žrtvom.

Zbirna analiza individualne serije silovanja izvršene od strane izvršioca B

Serijska silovanja izvršioca B sastoji se iz osam izvršenih krivičnih dela silovanja. U pogledu vremenskog ritma možemo konstatovati da su krivična dela izvršena tokom različitih godišnjih doba. Tri silovanja su izvršena u proleće, tri u leto dok je jedno silovanje izvršeno u zimskom a jedno u jesenjem periodu. U pogledu vremena izvršenja, dva krivična dela su izvršena posle ponoći, dva u kasnim večernjim časovima, tri u poslepodnevnim časovima i jedno predveče, dakle pet silovanja je izvršeno noću, a tri tokom dana. Prvi, drugi, četvrti, peti i sedmi incident desili su se tokom vikenda, treći početkom vikenda, a šesti i osmi početkom nedelje. Ovi podaci pokazuju da u pogledu vremenske raspoređenosti, odnosno ritma javljanja, ne postoji nikakva pravilnost.

²⁴ R. A. Knight; R. A. Prentky, The developmental antecedents and adult adaptations of rapist subtypes, *Criminal Justice and Behavior*, vol. 14, br. 4/1987, str. 403–426; C. G. Salfati; A. L. Bateman, Serial homicide: An investigation in behavioural consistency, *In press 2005 Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 2005.

Tokom pristupa žrtvi izvršilac je koristio tri načina: iznenađan prilazak s leđa, presretanje i neovlašćeni ulazak u kuću žrtve. Prilikom prvih šest incidenata izvršilac je iznenađan prišao žrtvi s leđa, u sedmom incidentu je presreo žrtvu, a u osmom incidentu ušao u kuću žrtve, koja je u to vreme spavala. U pogledu načina pristupa žrtvi, izvršilac B je preferirao iznenađan prilazak s leđa.

Tokom faze napada izvršilac je u pet incidenata razgovarao sa žrtvom. Prilikom tri incidenta žrtvi je pretio upotrebom noža, a tokom četiri incidenta žrtvu je odvlačio i obarao na zemlju. Ovi podaci nam ukazuju na pojavu tzv. impulsivne ili ekspresivne agresivnosti, koja se očituje u tome da izvršilac nanosi fizičke povrede žrtvi²⁵.

U pogledu vrste obljube izvršilac B je u svim silovanjima izvršio vaginalnu penetraciju. Pored vaginalne penetracije, tokom šest incidenata od žrtve je tražio da ga oralno zadovolji, a tokom jednog incidenta od žrtve je zahtevao da rukom stimuliše njegov polni organ. U jednom od incidenata izvršilac je najpre izvršio kunilingus, zatim je žrtvu prinudio da ga oralno zadovolji, nakon čega je izvršio obljubu. Ovi podaci upućuju na zaključak da je izvršilac B u svim silovanjima preferirao vaginalnu penetraciju. Interesantno je spomenuti da je tokom jednog incidenta izvršio kunilingus (oralni seks nad ženom) nad žrtvom, što se mnogo ređe dešava nego felacio (oralni seks nad muškarcem).

U pogledu kriminalnog potpisa, izvršilac B je tokom svih izvršenih silovanja od žrtava zahtevao da sa sebe potpuno skinu svu odeću, dok je tokom jednog incidenta žrtvi vezao ruke selotejpom.

Zbirna analiza individualne serije silovanja izvršene od strane izvršioca C

Serijska silovanja izvršioca C sastoji se od četiri izvršena krivična dela silovanja, koja su izvršena od 2008. do 2010. godine u letnjem, zimskom i jesenjem periodu. U pogledu vremena izvršenja, sva krivična dela su izvršena noću, i to jedno posle ponoći, a preostala tri u ranim jutarnjim časovima. Dva incidenta su se desila tokom vikenda, jedan sredinom nedelje, a jedan u četvrtak. Ovi podaci pokazuju da u pogledu vremenske raspoređenosti, odnosno ritmova javljanja, ne postoji nikakva pravilnost.

Tokom pristupa žrtvi izvršilac je koristio dva načina: presretanje i iznenađan prilazak s leđa. Prilikom prvog i četvrtog incidenta izvršilac je žrtvi iznenađan prišao s leđa, dok je u preostala dva incidenta žrtvu presreo. Navedeni podaci pokazuju da u pogledu načina pristupa žrtvi ne postoji nikakav karakterističan obrazac ponašanja.

²⁵ J. O. Savino; B. E. Turvey, *Rape investigation handbook*, San Diego, 2005; C. G. Salfati; A. L. Bateman, *Opus citatum*.

Tokom faze napada izvršilac je koristio isključivo fizičku silu i pretnju kako bi žrtve učutkao. Prilikom svih incidenata razgovarao je sa žrtvama. Ovi podaci ukazuju da je izvršilac preferirao dve vrste kontrole žrtve: kontrolu upotrebom fizičke sile i verbalnu pretnju.

U pogledu vrste obljube izvršilac C je u svim incidentima preferirao vaginalnu penetraciju, iako je u dva incidenta od žrtava tražio da ga oralno zadovolje, nakon čega je nad njima izvršio vaginalnu penetraciju.

Pre nego što saopštimo konkretne zaključke, u ovom delu rada bilo bi značajno istaći i ograničenja ove studije. Naime, za studiju slučaja je veoma važno da koristi više izvora podataka, kako bi se u što većoj meri obezbedila robusnost i verodostojnost. U radu smo koristili isključivo podatke iz krivičnih prijava, iako bi moglo biti značajno da se koriste i drugi podaci, kao npr. izjave izvršilaca, oštećenih (žrtava), itd. Podaci iz krivičnih prijava u suštini odražavaju objektivnu sliku i omogućuju razumevanje ponašanja silovatelja, ali se postavlja pitanje da su prilikom pisanja krivičnih prijava propušteni neki bitni detalji na osnovu kojih bismo mogli izvesti relevantnije zaključke, a tiču se npr. detalja samog seksualnog čina, verbalne interakcije između izvršioca i žrtve tokom faze pristupa, faze napada i seksualnog ophođenja, opisa ponašanja žrtve, itd. Drugo ograničenje se odnosi na odabir manjeg broja prigodnih slučajeva (tri višestruka izvršioca), zbog čega ne možemo znati koliko su prikazani slučajevi dobri za izučavanje predmetne problematike. S druge strane, deskriptivni pristup, korišćen u ovom radu, pogodan je za analizu praktičnih aspekata krivičnog dela silovanja jer omogućuje detaljno opisivanje i analizu ponašanja silovatelja. Ove i slične nedostatke mogli bismo korigovati ukoliko bismo u nekom od budućih istraživanja, koje bi moralo biti sveobuhvatnije, problematiku višestrukih izvršilaca krivičnog dela silovanja, proučavali i sa psihološkog i viktimološkog aspekta.

Saznanja do koji smo došli u ovom radu, zajedno sa podacima o prostornom ponašanju (kognitivne mape) i prostornoj pristrasnosti izvršilaca krivičnog dela silovanja²⁶, mogla bi biti od značaja u fazi kriminalističke istrage, kada je neophodno povezati jednog izvršioca sa serijom silovanja, suziti krug izvršilaca ili izvršiti njihovu identifikaciju.

U uvodnom delu rada napomenuli smo razloge zbog kojih postoji neophodnost daljnjeg istraživanja ove oblasti s aspekta rada kriminalističke policije u fazi kriminalističke istrage. Druge razloge bismo mogli rezimirati na sledeći način:

1. radi se o krivičnom delu koje, pored imovinskih delikata, spada u grupu krivičnih dela sa najvećim procentom povratnika, što ukazuje na slabu delotvornost postojećih preventivnih i represivnih mera u ovoj oblasti;

²⁶ V. Baić; D. Kolarević, *Opus citatum*.

2. u pitanju je krivično delo kod kojeg je u većem procentu izražena tamna brojka, čak i znatno više nego što je to slučaj kod druge vrste delikata;

3. postupci serijskih silovatelja imaju trajniji efekat na žrtve, zajednicu i društvo u celini; silovanje je jedna od najjačih trauma i poniženja za žrtvu, koja pored same obljube često obuhvata i telesne povrede, pretnju po život žrtve, oštećenje zdravlja, trudnoću, polno prenosive bolesti i druge komplikacije²⁷.

Zakonodavac, kao i društvo u celini, izražavaju jasan stav o neprihvatljivosti ove vrste ponašanja, čime je samo delimično postignuta opšta svrha prevencije prema potencijalnim izvršiocima. Za planiranje preventivnih i represivnih aktivnosti neophodno je raspolagati rezultatima empirijskih istraživanja, jer u protivnom nije moguće učiniti bilo kakve napore u pravcu sprečavanja i suzbijanja ove negativne društvene pojave. Tačna evaluacija funkcionisanja seksualnih nasilnika zahteva procenu emocionalnog, kognitivnog, ponašajnog te interpersonalnog aspekta njegovog života, ali istovremeno i multidisciplinarno razmatranje ovog fenomena.

Literatura

1. Baić, V; Kolarević, D; Značaj kognitivnih mapa u proučavanju prostornog ponašanja izvršilaca krivičnog dela silovanja, objavljeno u: *Tematski zbornik radova: Kriminalističko-forenzička obrada mesta krivičnih događaja*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2013.
2. Baić, V; Kolarević, D; Gojković, V; Prostorno-vremenska analiza kriminalnog ponašanja seksualnih prestupnika, objavljeno u: *Tematski zbornik radova: Kriminalističko-forenzička obrada mesta krivičnih događaja*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2015.
3. Bartol, C. R; *Criminal behavior: A psychosocial approach*, Prentice Hall, Upper Saddle River, 2002.
4. Bartol, C. R; Bartol, A. M; *Criminal behavior: A psychosocial approach*, Prentice Hall, Upper Saddle River, 2005.
5. Brantingham, P. J; Brantingham, P. L; *Environmental Criminology*, Waveland Press, Prospect Heights, 1981.
6. Brantingham, P. J; Brantingham P. L; *Environmental criminology*, Sage, Beverly Hills, 1991.
7. Canter, D; Larkin, P; The environmental al range of serial rapists, *Journal of Enviromental Psychology*, br. 13/1993.

²⁷ D. Marinković; O. Lajić, *Kriminalistička metodika*, Beograd, 2014.

8. Carter, R. L; Hill, K. Q; Area-images and behavior: An alternative perspective for understanding crime, objavljeno u: *Crime: A spatial perspective*, New York, 1980.
9. Canter, D; Coffey, T; Huntley, M; Missen, C; Predicting Serial Killers' Home Base Using a Decision Support System, *Journal of Quantitative Criminology*, vol. 16, br. 4/2000.
10. Douglas, J. E; Burgess, A. W; Burgess, A. G; Ressler, R. K; *Crime classification manual: A standard system for investigating and classifying violent crimes*, Jossey-Bass, San Francisco, 1992.
11. Douglas, L. E; Munn, C; Violent crime scene analysis: Modus operandi, signature, and staging, *FBI Law Enforcement Bulletin*, February 1992.
12. Davies, A; Dale, A; *Locating the stranger rapist*, London Home Office Police Department, Special Interest Series Paper 3, 1995.
13. Groth, A. N; Birnbaum, H. J; *Men who rape: The psychology of the offender*, Plenum Press, New York, 1979.
14. Hazelwood, R. R; Burgess, A. W; An introduction to the serial rapist: Research by the FBI, *FBI Law Enforcement Bulletin*, September 1987.
15. Hazelwood, R. R; Warren, J; The serial rapist: His characteristics and victims (Part1), objavljeno u: *FBI Law Enforcement Bulletin*, 1989.
16. Hazelwood, R. R; Warren, J; The criminal behavior of the serial rapist, objavljeno u: *FBI Law Enforcement Bulletin*, 1990.
17. Hazelwood, R. R; Warren, J. I; The serial rapist, objavljeno u: *Practical aspects of rape investigation: A multidisciplinary approach*, CRC Press, New York, 2001.
18. Knight, R. A; Prentky, R. A; The developmental antecedents and adult adaptations of rapist subtypes, *Criminal Justice and Behavior*, vol. 14, br. 4/1987.
19. Kocsis, R. N; Cooksey, R. W; Irwin, H. J; Psychological profiling of offender characteristics from crime behaviors in serial rape offences, *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, vol. 46, br. 2/2002.
20. Labuschagne, G. N; The use of linkage analysis as evidence in the conviction of the Newcastle serial murderer, South Africa, *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, br. 3/2006.
21. LeBeau, J. Four case studies illustrating the spatial-temporal analysis of serial rapists, *Police Studies*, vol. 15, br. 3/1993.
22. Marinković, D; Lajić, O; *Kriminalistička metodika*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2014.

23. Rhodes, W. M; Conly, C; Crime and Mobility: An Empirical Study, objavljeno u: *Environmental Criminology*, Sage Publications, Beverley Hills, 1981.
24. Salfati, C. G; Bateman, A. L; Serial homicide: An investigation in behavioural consistency, *In press 2005 Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 2005.
25. Santtila, P; Junkkila, J; Sandnabba, N. K; Behavioural linking of stranger rape, *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, br. 2/2005.
26. Savino, J. O; Turvey, B. E; *Rape investigation handbook*, Elsevier Academic Press, San Diego, 2005.
27. Stevens, D. J; *Inside the mind of the serial rapist*, Authors Choice Press, San Jose, 2000.
28. Stevens, D. J; *Inside the mind of sexual offenders: Predatory rapists, pedophiles and criminal profiles*, Authors Choice Press, San Jose, 2001.
29. Turvey, B. E; *Behavior evidence: Understanding motive and developing suspects in unsolved serial rapes through behavioral profiling*, 1997, dostupno na: <http://www.corpus-delecti.com/rape.html> (25. 7. 2015).
30. Warren, J; Reboussin, R; Hazelwood, R. R; Cummings, A; Gibbs, N; Trumbetta, S; Crime scene and distance correlates of serial rape, *Journal of Quantitative Criminology*, vol. 14, br. 1/1998.

ANALYSIS OF CRIMINAL BEHAVIOUR OF SERIAL PERPETRATORS OF THE CRIME OF RAPE

Valentina Baić

Oliver Lajić

Academy of Criminalistic and Police Studies, Belgrade

Abstract: Bearing in mind the fact that criminal behaviour is conditioned by the action of both cognitive and conative factors, the basic assumption we have started from in the research was that in the individual series the rapists had shown a clear individual variability in certain sequences of the crime. In this sense, the paper presents the analysis of three individual series of rapes, which has included two components or manifestations of behaviour: “modus operandi” and criminal “signature”.

The data from the Department for the prevention of homicide and sexual offences of the Criminal Police, the Police Directorate for the City of Belgrade, have been used in the paper. These data have included pieces of information for three multiple perpetrators of the crime of rape, aged 30, 21 and 25 respectively at the time they committed crime.

The results of the analysis have shown that in the individual series the rapists repeated certain patterns of behaviour during the approach phase, the phase of attack and sexual conduct. However, in terms of operational significance, we are of the opinion that only the information related to sexual behaviour of the rapist to the victim can be considered the characteristic pattern of behaviour, from at least a couple of reasons. Firstly, the relationship between treatment and sexual fantasy is two-way. The sexual activity of a rapist comes from his fantasy, since it determines his behaviour. Secondly, sexual fantasy is vitalized only through the way in which the rapist treats the victim. Finally, the sexual behaviour is symbolic rather than functional, and is therefore unique.

Keywords: multiple perpetrators of the crime of rape, individual series of rape, behavioural pattern of a rapist, “modus operandi”, criminal “signature”.

